

Rapport

Beleid over buitenspelen bij Nederlandse gemeenten

Een verkenning en analyse van buitenspeelbeleid

Beleid over buitenspelen bij Nederlandse gemeenten

Een verkenning en analyse van buitenspeelbeleid

Met steun van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Mulier Instituut

Robin Rauws

Amika Singh

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het Mulier Instituut.

© Mulier Instituut

Utrecht, 24 april 2024

www.mulierinstituut.nl

info@mulierinstituut.nl

Disclaimer

U mag delen uit deze publicatie overnemen op voorwaarde van bronvermelding: auteur(s), de titel van de publicatie en het jaar van uitgave.

Er gelden gebruiksvoorwaarden voor de foto's in deze publicatie. Neem foto's daarom niet over zonder toestemming van het Mulier Instituut.

Over ons

Het Mulier Instituut doet sportonderzoek voor beleid en samenleving. Voor overheden, maatschappelijke organisaties, onderwijsinstellingen, sportorganisaties en bedrijven onderzoeken we allerlei thema's op het gebied van sport en sportief bewegen: van de sportdeelname van (groepen) Nederlanders tot de motorische vaardigheden van kinderen, en van diversiteit en inclusie in de sport tot de economische impact van sportevenementen.

Het Mulier Instituut is een onafhankelijke stichting zonder winstoogmerk.

Ons doel is bijdragen aan goed onderbouwd beleid, gericht op de bevordering van sport, sportief bewegen en versterking van de sportsector. Dit doen we op verschillende manieren:

We verzamelen data en monitoren de Nederlandse sportsector en beleidsprogramma's.

We ontwikkelen kennis en onderzoeksmethoden via verkennende en verdiepende studies.

We duiden onderzoeksuitkomsten en vertalen deze naar de beleidspraktijk.

We onderbouwen beleidsbeslissingen met expertise en advies.

We bieden gevraagd en ongevraagd duiding en reflectie in de rol van 'kritische vriend' van de sportsector.

We zetten ons in voor de bevordering van de sportwetenschap.

Inhoudsopgave

Beleid over buitenspelen bij Nederlandse gemeenten

1	Buitenspeelbeleid in Nederlandse gemeenten	9
1.1	Achtergrond	9
1.2	Doelstelling	9
1.3	Vraagstelling	10
2	Onderzoeksmethode	11
3	Resultaten analyse buitenspeelbeleid	13
3.1	Definitie van een speelplek	13
3.2	Algemeen	13
3.3	Aanleiding en doelstelling gemeentelijk buitenspeelbeleid	15
3.4	Ambities voor een betere buitenspeelomgeving	16
3.5	Doelgroepen	18
3.6	Een goede kwaliteit en voldoende speelplekken	19
3.7	Monitoring en evaluatie	23
4	Conclusie & aanbevelingen	25
4.1	Conclusie en interpretatie	25
4.2	Aanbevelingen	27

Beleid over buitenspelen bij Nederlandse gemeenten

Inleiding

De meerderheid (64%) van de gemeenten in Nederland heeft beleid over buitenspelen. Slechts 38 procent van de gemeenten met beleid over buitenspelen monitort of evalueert dit beleid structureel (Ten Tije et al., 2024). Deze cijfers waren de aanleiding om het bestaande buitenspeelbeleid van Nederlandse gemeenten nader te onderzoeken. Monitoring en evaluatie zijn namelijk belangrijk om te kunnen controleren of het beleid de gewenste resultaten oplevert.

Methode

In dit rapport hebben we het buitenspeelbeleid van veertien gemeenten geanalyseerd. Dit deden we aan de hand van een aantal vooraf vastgestelde kernpunten. In de analyse ging het om beleid van grotere en kleinere gemeenten en van sterk stedelijke en minder stedelijke gemeenten. Hoewel de beleidsstukken van deze veertien gemeenten een divers beeld schetsen van het buitenspeelbeleid in Nederland, is deze steekproef niet representatief voor alle gemeenten.

Resultaten

Achtergrond, doel en aanleiding

- > Het merendeel van de gemeenten heeft een uitvoerig beleidsdocument over buitenspelen in de gemeente (inclusief uitvoeringsbeleid), in enkele gevallen gecombineerd met beleid over sporten en bewegen in de openbare ruimte. Wel waren de beleidsdocumenten van vier gemeenten al acht jaar of ouder.
- > De aanleiding en het doel van de beleidsstukken van de veertien gemeenten lopen uiteen van functioneel (noodzaak om speelplekken in kaart te brengen) tot maatschappelijk gericht (belangrijk om buitenspelen aantrekkelijk te maken).

Ambities

- > Vergroening en participatie blijken de belangrijkste thema's in gemeentelijke buitenspeelambities.
- > Meerdere gemeenten koppelen hun buitenspeelbeleid aan opgaven vanuit andere beleidsvelden, zoals klimaatadaptatie, gezondheid of verduurzaming. Dit past bij het integraal werken onder de Omgevingswet.
- > Gemeenten formuleren hun ambities zelden SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgeboden).

Doelgroepen en gebiedsgerichte focus

- Elk van de veertien gemeenten besteedt in mindere of meerdere mate aandacht aan de verschillende behoeften per leeftijdsgroep. Dit helpt gemeenten om hun beleid en uitvoeringsplan gericht op te stellen, en zo het best aan te sluiten op de behoeften van inwoners.
- Vijf van de gemeenten besteden in hun beleid aandacht aan kinderen met een beperking.
- Het merendeel van de gemeenten werkt gebiedsgericht en kijkt per buurt, wijk of kern welke behoefte bewoners hebben.

Voldoende speelplekken van goede kwaliteit

- Gemeenten hanteren vergelijkbare definities voor 'speelplek'.
- Bijna alle veertien gemeenten zeggen iets over de eisen waaraan een speelplek moet voldoen om van goede kwaliteit te zijn. Hierbij gaat het meestal om elementen als uitdaging, variatie en passend bij de leeftijd.
- Ongeveer de helft van de gemeenten houdt voor de spreiding, omvang en inrichting van de speelplekken de richtlijnen aan van Jantje Beton en NUSO.

Thema's uit de Toolbox Buitenspelen

- De thema's 'Veiligheid en onderhoud' (o.a. vanwege wettelijke eisen) en 'Ligging en aantal speelplekken' komen in elk van de veertien beleidsstukken voor.
- Hoe lang en hoe vaak kinderen buitenspelen, is in geen enkel beleidsstuk een thema. 'Kinderen meer laten buitenspelen' is voor de veertien gemeenten op basis van hun beleidsstuk dan ook geen beleidsdoel.

Monitoring en evaluatie

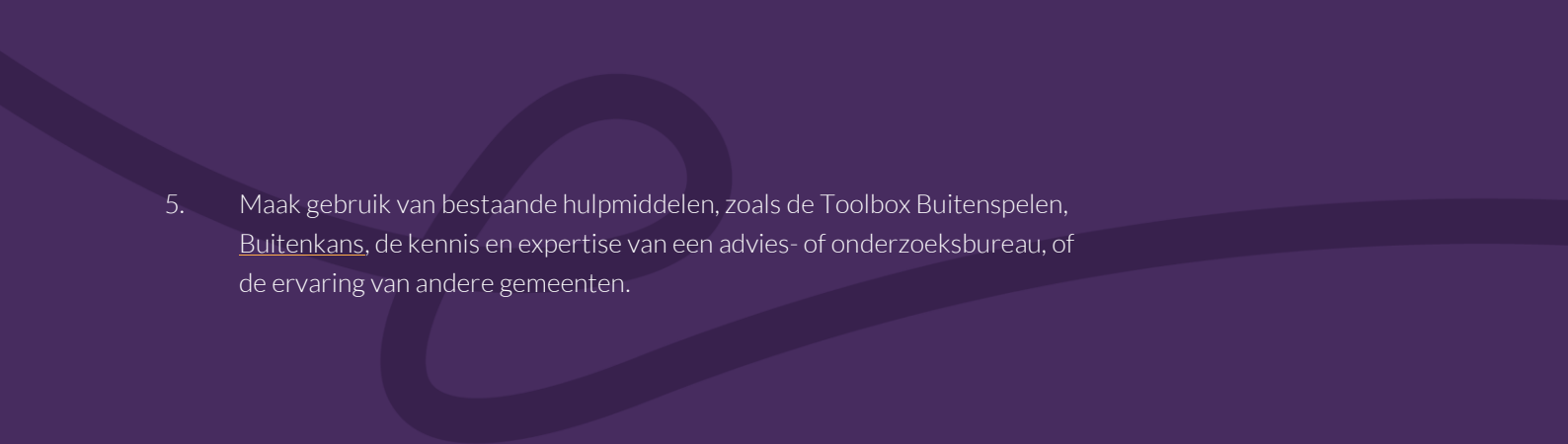
Een uitgewerkte aanpak om het beleid te monitoren en te evalueren, heeft geen van de veertien gemeenten in haar beleid beschreven. Wel zijn er drie gemeenten die bondig hun aanpak noemen.

Aanbevelingen

De beleidsstukken van de gemeenten die we hebben onderzocht, zijn in de meeste gevallen al vrij uitgewerkt, maar kunnen op enkele punten nog concreter. Het ontbreekt in de beleidsstukken vaak nog aan duidelijkheid over de benodigde acties om ambities en doelstellingen van de gemeente waar te maken. Daarnaast spelen monitoring en evaluatie in het beleid van de veertien gemeenten nog niet of nauwelijks een rol.

We doen de volgende aanbevelingen:

1. Formuleer ambities en doelstellingen SMART.
2. Heb meer aandacht voor kinderen met een beperking.
3. Heb aandacht voor de complexiteit van het bevorderen van buitenspelen.
4. Vergeet monitoring en evaluatie niet.

- 
5. Maak gebruik van bestaande hulpmiddelen, zoals de Toolbox Buitenspelen, Buitenkans, de kennis en expertise van een advies- of onderzoeksbureau, of de ervaring van andere gemeenten.



Buitenspeelbeleid in Nederlandse gemeenten

In dit rapport beschrijven we hoe gemeenten buitenspelen met beleid stimuleren, en de opzet en de inhoud van dit beleid. Ook besteden we aandacht aan de monitoring en evaluatie van dit beleid. In dit eerste hoofdstuk beschrijven we de achtergrond, doelstelling en vraagstelling van dit rapport.

1.1 Achtergrond

In de afgelopen decennia is het beweeggedrag van kinderen en jongeren aanzienlijk veranderd. We zien zowel een afname in de hoeveelheid bewegen (Farooq et al., 2020; Guthold et al., 2020) als een toename in het aantal uren dat kinderen zitten (Twenge et al., 2019). Slechts iets meer dan de helft van de Nederlandse kinderen en een derde van de jongeren voldoet aan de beweegrichtlijnen (CBS & RIVM, 2023a).

Buitenspelen is voor kinderen de belangrijkste beweegactiviteit: hieraan besteedden ze in de periode 2015-2022 gemiddeld ruim zeven uur per week, meer dan de helft van hun totale beweegtijd (CBS & RIVM, 2023b). Buitenspelen kan een positieve bijdrage leveren aan de motorische, sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen (Bento & Dias, 2017). Maar buitenspelen staat onder druk, suggereren Lucassen et al. (2020).

Via buitenspeelbeleid kunnen gemeenten buitenspelen stimuleren. Ongeveer twee derde (64%) van de Nederlandse gemeenten had in 2023 buitenspeelbeleid (Ten Tije et al., 2024). De meeste gemeenten zonder buitenspeelbeleid hadden dit beleid niet omdat buitenspelen geen prioriteit had (42%). Slechts 38 procent van de gemeenten met beleid monitorde of evalueerde dit structureel.

In dit rapport verkennen we hoe gemeenten hun beleid over buitenspelen inrichten, en op welke manier ze het beleid testen op effectiviteit. Met andere woorden, hoe ze hun beleid monitoren en evalueren.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit rapport is om inzicht te geven in hoe gemeenten invulling geven aan hun beleid over buitenspelen en *of* en *hoe* gemeenten dit beleid monitoren en evalueren. Hierbij maken we een link met de elementen uit de Toolbox Buitenspelen.

Met de inzichten die dit rapport oplevert, willen we bijdragen aan meer bewustwording bij gemeenten over het belang van beleid over buitenspelen en het monitoren en evalueren hiervan.

1.3 Vraagstelling

In dit rapport zoeken we naar antwoorden op de volgende onderzoeksvragen:

1. Wat is de opzet en inhoud van het buitenspelbeleid van gemeenten?
2. Monitoren en evalueren ze dit beleid, en zo ja, hoe dan?



Leeswijzer

We beschrijven in dit rapport eerst hoe we data hebben verzameld (onderzoeksmethode, hoofdstuk 2) om een antwoord te kunnen geven op onze onderzoeksvragen. Vervolgens gaan we dieper in op de opzet en inhoud van gemeentelijk buitenspelbeleid (hoofdstuk 3). We sluiten dit rapport af met een conclusie, waarin we onze onderzoeksvragen beantwoorden en aanbevelingen voor gemeenten doen (hoofdstuk 4).

Onderzoeksmethode

In dit hoofdstuk leggen we uit hoe we te werk zijn gegaan om meer te weten te komen over de manier waarop gemeenten buitenspelen stimuleren, hoe ze dit monitoren en evalueren en hoe ze hun beleid invullen.

In september 2023 hebben we een vragenlijst uitgezet via het panel van de Vereniging Sport en Gemeenten (VSG). Hierin hebben we gemeenten onder andere gevraagd of ze hun buitenspeelbeleid wilden aanleveren. Veertien gemeenten hebben hun beleidsstukken gedeeld via de vragenlijst. Deze hebben we verzameld en geanalyseerd.

Het gaat om zowel landelijke als stedelijke gemeenten en om zowel gemeenten met veel inwoners als gemeenten met een kleiner inwoneraantal. Representatief is deze steekproef niet, maar de stukken geven wel inzicht in de verschillende manieren waarop gemeenten hun beleid over buitenspelen invullen en uitvoeren.

Aan de hand van een aantal kernpunten hebben we data voor de analyse onttrokken aan de beleidsstukken, en daarmee een documentanalyse gedaan. Dit deden we door de manier waarop gemeenten invulling geven aan de verschillende kernpunten in een tabel te zetten. Zo ontstond een overzicht van hoe de veertien gemeenten in hun beleid invulling geven aan de belangrijkste onderdelen (de kernpunten) van buitenspeelbeleid.

Deze punten zijn te vinden in bijlage 1. Eerder onderzoek naar het beleid van gemeenten over buitenspelen en de Toolbox Buitenspelen waren belangrijk bij het opstellen van dit overzicht van kernpunten.

De kernpunten en de invulling die de veertien gemeenten aan buitenspeelbeleid geven, vormen de basis voor de beschrijving van de resultaten in dit rapport (hoofdstuk 4).



Toolbox Buitenspelen

Monitoring en evaluatie van beleid zijn voor gemeenten belangrijk om inzicht te krijgen in de voortgang en het behalen en bijsturen van beleidsdoelstellingen. Het doel van de Toolbox Buitenspelen is om gemeenten handvatten te geven waarmee zij zelf (of externen) hun buitenspeelbeleid kunnen monitoren en evalueren.

In de Toolbox Buitenspelen beschrijven we verschillende objectieve en subjectieve indicatoren, die we in zes thema's onderverdelen:

1. **Veiligheid en staat van de speelplekken:** zijn de speelplekken veilig te bereiken en te gebruiken? Zijn de speelplekken goed onderhouden en schoon?
2. **Inrichting en gebruik van de speelplekken:** is er voor kinderen genoeg variatie aan speeltoestellen en speelmogelijkheden? Zijn de speelplekken uitdagend en passend bij de leeftijd van de kinderen?
3. **Ligging en aantal speelplekken:** hoeveel speelplekken zijn er beschikbaar in de buurt voor kinderen? En zijn deze dicht bij huis of moeten kinderen er ver voor lopen of fietsen?
4. **Sociale omgeving:** stimuleren ouders dat hun kinderen buitenspelen? Vinden mensen in de buurt buitenspelen belangrijk?
5. **Status van de wijk of buurt:** is de wijk- of buurtomgeving veilig en leefbaar? Is de wijk of buurt schoon, groen en goed onderhouden?
6. **Hoeveelheid buitenspelen:** hoe vaak spelen kinderen buiten?

De verschillende thema's en indicatoren hebben we vastgesteld op basis van onder meer literatuuronderzoek. De Toolbox Buitenspelen blijft in ontwikkeling; zo blijven de thema's, indicatoren en bijbehorende meetmethoden en databronnen actueel.

Meer hierover lees je in [het rapport over de Toolbox Buitenspelen](#).

Resultaten analyse buitenspeelbeleid

In dit hoofdstuk beschrijven we de inhoud en opzet van het buitenspeelbeleid van veertien gemeenten. Hierbij gaan we ook in op de onderlinge overeenkomsten en verschillen. Daarnaast besteden we specifiek aandacht aan de monitoring en evaluatie van het beleid van de veertien gemeenten.

3.1 Definitie van een speelplek

Voor we bespreken hoe de verschillende gemeenten invulling geven aan hun buitenspeelbeleid, is het eerst belangrijk om te weten hoe deze gemeenten 'speelplek' definiëren. Speelplekken staan in de beleidsstukken immers centraal.

Acht van de veertien gemeenten zeggen in hun beleid iets over wat ze onder speelplekken verstaan. Enkele gemeenten benoemen heel expliciet een definitie, waarbij twee gemeenten dezelfde definitie hanteren: **'ruimte die fysiek aanwezig is om te spelen, zowel in de openbare ruimte als op ingerichte speelplekken'**.

Bij het definiëren van een speelplek maken acht gemeenten gebruik van het onderscheid tussen formele speelplekken (locatie ingericht als speelplek) en informele speelplekken (locatie niet ingericht als speelplek, maar wel gebruikt als speelplek). Twee van deze gemeenten gebruiken de term 'vrije speelruimte' om informele speelplekken mee aan te duiden.

Een andere manier om onderscheid te maken tussen verschillende typen speelplekken is de omvang van het verzorgingsgebied: het deel van de gemeente dat een bepaalde speelplek bedient. Zo spreken twee gemeenten in hun definitie van 'speelplek' van blokspeelplekken en buurtspeelplekken, en heeft een andere gemeente het over speelplekken, speelzones en speellandschappen.

Blok)speelplekken zijn, aldus de gemeenten in hun beleid, plekken vlak bij huis waar (jonge) kinderen kunnen spelen. Buurtspeelplekken en speelzones hebben een buurtfunctie, en speellandschappen zijn buurtoverstijgend: deze zijn er ook voor kinderen buiten de buurt waar het speellandschap in ligt.

3.2 Algemeen

De gemeenten

De veertien gemeenten die hun beleidsdocument(en) over buitenspelen hebben gedeeld, zijn bovengemiddeld vaak zeer sterk stedelijke gemeenten (29%; landelijk is dat 7% van de gemeenten). En relatief weinig van de veertien gemeenten zijn matig of weinig stedelijk (43%, tegenover 58% landelijk) (**figuur 4.1**). Van de veertien gemeenten heeft geen enkele de laagste stedelijkheidsgraad: 'niet stedelijk'

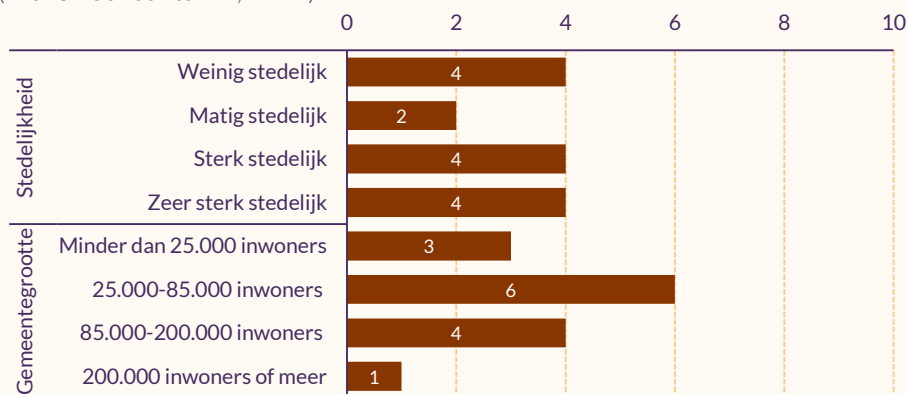
(0%, tegenover 14% landelijk). Verder gaat het relatief om meer grote gemeenten (200.000 inwoners) dan er gemiddeld zijn in Nederland (**figuur 4.1**) (7%, tegenover 2% landelijk).

Deze kleine steekproef van veertien gemeenten is dus niet representatief. De resultaten van dit onderzoek zijn dan ook geen afspiegeling van al het gemeentelijk beleid over buitenspelen in Nederland.

Figuur 3.1

Aantal gemeenten per stedelijkheidsgraad* en per orde van gemeentegrootte

(in absolute aantallen, n=14)



Bron: CBS, Gebieden in Nederland 2023. Bewerking: Mulier Instituut.

Het CBS onderscheidt vijf categorieën van stedelijkheid, gebaseerd op de gemiddelde omgevingsadressendichtheid. Met omgevingsadressendichtheid doelt het CBS op het aantal adressen binnen een cirkel met een straal van één kilometer rondom een adres, gedeeld door de oppervlakte van de cirkel.

De beleidsdocumenten

Het beleid dat we hebben bestudeerd, dateert in de helft van de gevallen van 2020 of later. Van de zeven gemeenten met beleid van vóór 2020, zijn er vier gemeenten met beleid dat dateert van 2016 of eerder. Actueler beleid lijkt er van deze gemeenten niet te zijn, wat erop wijst dat deze gemeenten naar alle waarschijnlijkheid nog relatief oud beleid hanteren. Het oudste beleidsdocument dat we ontvingen dateert van 2009.

Niet elke gemeente heeft een bepaalde looptijd van het beleid. De gemeenten die wel een specifieke looptijd van hun buitenspelbeleid hebben beschreven (n=10), hebben in de meeste gevallen een looptijd van vijf tot tien jaar. De langste looptijd is zestien jaar (2017-2033). Het uitvoeringsplan voor deze lange looptijd evalueert de gemeente jaarlijks, en ze stuurt dit zo nodig bij. Hiermee blijft het beleid ondanks de lange looptijd actueel.

Iets meer dan de helft van de gemeenten (n=8) heeft het beleid opgesteld in samenwerking met een extern bureau. De overige zes gemeenten hebben het beleid zelf opgesteld zonder externe ondersteuning.

3.3 Aanleiding en doelstelling gemeentelijk buitenspeelbeleid

De meeste stukken (n=12) die we hebben bestudeerd, zijn beleidsstukken specifiek over buitenspelen. Van deze stukken bestaan er elf voor een deel uit beleid en voor een deel uit een uitvoeringsplan. Onderdeel van het uitvoeringsplan is vaak (n=10) een overzicht van alle speelplekken in de gemeente per wijk/buurt, aangevuld met geplande acties voor deze speelplekken, zoals vervanging of onderhoud.

Eén gemeente heeft geen uitvoeringsplan in de documenten die we ontvangen hebben. Twee van de veertien gemeenten richten zich op buitenspelen én sporten en bewegen in de openbare ruimte. Daarmee plaatsen zij buitenspelen binnen een bredere visie op bewegen.

Redenen voor opstellen beleid

Gemeenten hebben in hun beleidsstukken verschillende redenen om beleid over buitenspelen op te stellen. Deze redenen hebben niet altijd te maken met de wens om de openbare ruimte aantrekkelijker te maken voor kinderen om te spelen.

Zo zijn er meerdere gemeenten (n=5) die om praktische of financiële redenen (opnieuw) beleid hebben opgesteld. Een van de gemeenten stelt bijvoorbeeld dat **'er te weinig budget [is] om het huidige areaal aan speeltoestellen te onderhouden, dus moeten de speelruimtes heringericht worden, waarbij ook speeltoestellen zullen worden verwijderd.'**

Drie andere gemeenten geven aan dat ze een actualisatie nodig hebben van het eerdere beleid, dat ze vast willen leggen waarom de gemeente bepaalde keuzes maakt over het beheer en de vervanging van speeltoestellen, of dat de gemeenteraad **'behoefte [heeft] aan een beleidsnotitie voor het (re)organiseren van de openbare speel- en sportvoorzieningen'**, met een 'bezuigingsopgave' als achterliggende aanleiding.

Vier andere gemeenten stellen de kinderen in de gemeente, de doelgroep van het beleid, voorop en zien de behoefte van en de gezondheidsvoordelen voor kinderen als belangrijke redenen om beleid op te stellen.

Doelstelling

Ook de doelstellingen in de verschillende beleidsstukken lopen uiteen. Zo geeft een van de gemeenten aan dat ze met het beleid klachten beter wil kunnen behandelen en meer inzicht wil hebben in de kosten van onderhoud. Een andere gemeente wil met het beleid een kader bieden voor het onderhouden en vervangen van speellocaties in de gemeente.

Maar de meeste gemeenten hebben met hun beleid een maatschappelijker doel (n=9). Een van die gemeenten **'wil voldoende speelruimte [garanderen] in relatie tot de leeftijdsopbouw en de stedenbouwkundige opzet van de wijken'**. Ook kijken deze gemeenten naar het gebruik, en willen ze op basis van het beleid speelplekken

realiseren die goed aansluiten op de behoefte van kinderen en die hen uitdagen en avontuur bieden.

3.4 Ambities voor een betere buitenspeelomgeving

Ambities en belangrijke thema's

Elk van de veertien gemeenten heeft puntsgewijs ambities of doelstellingen geformuleerd waarin ze aangeven wat ze in de komende jaren willen bereiken. In **tabel 3.1** staan de vijf belangrijkste thema's die in deze ambities terugkomen. Een overzicht van alle thema's staat in bijlage 2.

Tabel 3.1

Top vijf thema's genoemd door gemeenten in hun ambities in het eigen buitenspeelbeleid

(in absolute aantallen, n=14)

Thema binnen ambities	Aantal
Vergroening	9
Participatie	9
Avontuur/uitdaging	6
Genoeg speelplekken	6
Variatie in speelmogelijkheden	5

Bron: Diverse beleidsstukken van veertien gemeenten. Bewerking: Mulier Instituut.

Vergroening en participatie blijken de belangrijkste thema's: negen gemeenten noemen een van deze thema's of beide thema's in hun ambities. Veel gemeenten willen speelplekken vergroenen om er een natuurspeelplek van te maken of om de speelplek avontuurlijker te maken. Andere gemeenten willen door vergroening doelen op het gebied van klimaatadaptatie behalen, zoals het beperken van hittestress en het opvangen van regenwater.

Verder is participatie een belangrijk thema: gemeenten willen bewoners en andere partijen vaker gaan betrekken bij de herinrichting van speelplekken, het realiseren van nieuwe speelplekken of het beheer van speelplekken. Zo willen gemeenten meer draagvlak creëren voor speelplekken, en de speelplekken beter laten aansluiten op de behoefte van bewoners.

Daarnaast hebben zes gemeenten de ambitie om te zorgen voor voldoende avontuurlijke en uitdagende speelplekken die kinderen mogelijkheden bieden voor verschillende soorten spel, om buitenspelen zo aantrekkelijker en plezieriger te maken.

Koppeling met andere beleidsthema's

Vanwege de raakvlakken van het beleidsthema buitenspelen met andere beleidsthema's, en mogelijk ook vanwege de (toen naderende) Omgevingswet, koppelen bijna alle gemeenten (n=13) het beleidsstuk aan andere opgaven, bijvoorbeeld aan gezondheid, duurzaamheid of klimaatadaptatie.

Een van de gemeenten koppelt bijvoorbeeld duurzaamheid expliciet aan het buitenspelbeleid. Deze gemeente wil tegelondergronden vervangen door groen, en de toestellen op speelplekken waar nauwelijks kinderen spelen naar andere locaties verplaatsen, om zo de toestellen te kunnen hergebruiken. Ook drie andere gemeenten hebben aandacht voor duurzaamheid en klimaatadaptatie in hun ambities.

Verder koppelt een andere gemeente het beleid aan gezondheid door de ambitie uit te spreken om alle speelplekken rookvrij te maken, met het uiteindelijke doel om een schonere en gezondere leefomgeving te realiseren. Deze integrale¹ manier van beleid vormen sluit aan op het werken onder de Omgevingswet, die per 1 januari 2024 in werking is getreden.

Enkele gemeenten (n=3) leggen in hun ambities (ook) (de) nadruk op de inrichting van speelplekken en uitvoering van het beleid, door te focussen op beheer en onderhoud. Zo gaan de ambities van een van deze gemeenten over renovatie, veiligheidseisen en beheerskosten.

Een andere gemeente heeft op dit vlak meerdere ambities en wil bijvoorbeeld grotere gemeentelijke speelplekken omvormen naar speeltuinverenigingen en stimuleren dat bewoners beheertaken gaan overnemen. Verder wil deze gemeente kostenefficiënter omgaan met de herinrichting van speelplekken. Allemaal mogelijk ambities die voortkomen uit de wens of noodzaak om op buitenspelen te bezuinigen.

Formulering van de ambities

De ambities van de veertien gemeenten zijn overwegend (n=12) niet of beperkt SMART² geformuleerd. In veel gevallen ontbreekt het aan concrete jaartallen waarin de ambities werkelijkheid moeten zijn geworden, en zijn er geen tussendoelen gesteld om de ambities te realiseren. Het 'hoe' ontbreekt daarnaast vaak in de formulering van de ambities. Maar in het uitvoeringsplan of onder een nadere omschrijving van een ambitie of doel, is in de meeste beleidsdocumenten meer informatie te vinden over het 'hoe' of 'wanneer'.

Zo noemt een van de gemeenten de vrijblijvend geformuleerde ambitie **'bij (her)inrichting van de speelplekken zoveel mogelijk inzetten op het vergroenen van de locatie'**. Maar wat is 'zoveel mogelijk'? Wat bepaalt in hoeverre vergroening wel of niet mogelijk is? En waar moet deze vergroening uiteindelijk toe leiden? In het

¹ **Integraal beleid:** beleid waarin inzichten vanuit verschillende beleidsvelden zijn gecombineerd.

² **SMART geformuleerde doelen:** doelen geformuleerd aan de hand van de punten Specifiek (concreet), Meetbaar (is te monitoren/evalueren), Acceptabel (alle betrokkenen kunnen zich erin vinden), Realistisch (het doel is haalbaar) en Tijdgebonden (het doel moet binnen een bepaald tijdsbestek behaald worden).

uitvoeringsplan geeft de gemeente daar grotendeels antwoord op door voorwaarden te stellen voor wat er mogelijk is aan vergroening in verschillende situaties.

3.5 Doelgroepen

Leeftijdsgroepen

Elk van de veertien gemeenten richt zich in haar beleid op (jonge) kinderen én jongeren. Ze onderscheiden meestal drie leeftijdsgroepen, met elk andere behoeften en mogelijkheden:

1. Kinderen tot en met 5 jaar hebben een kleine actieradius (<150m) en spelen bij voorkeur dicht bij huis in een simpele speeltuin. Omdat ze meestal onder begeleiding van een ouder/verzorger spelen, staat bij een speelplek voor de jongste kinderen meestal een bankje.
2. Oudere kinderen tot en met 12 jaar kunnen verder van huis spelen, maar nog wel binnen hun eigen buurt.
3. De oudste kinderen (12 tot 18 jaar) hebben de grootste actieradius, en kunnen dus ook naar locaties buiten hun eigen buurt. Daar hangen en kletsen ze graag, of ze skaten, voetballen of basketballen.

Sommige gemeenten (n=4) onderscheiden ook nog de 'leeftijdsgroep' volwassenen.

'Ook volwassenen gebruiken graag de formele en informele ruimte voor sport-, spel- en bewegingsactiviteiten', zo licht een van deze gemeenten haar keuze toe. Volgens de vier gemeenten maken volwassenen in de openbare ruimte het liefst gebruik van plekken waar ze elkaar kunnen ontmoeten en waar ze kunnen sporten of bewegen.

Kinderen met een beperking

Vijf gemeenten noemen ook specifiek kinderen met een beperking in hun beleid. Eén gemeente heeft op dit vlak duidelijke wensen, de overige gemeenten zijn minder concreet.

De gemeente met duidelijke wensen wil vijf jaar na de publicatie van het beleidsstuk in elke woonkern minstens één speelplek hebben die ook toegankelijk is voor kinderen met een beperking. Verder is het de bedoeling dat speelplekken die de gemeente vernieuwt, ook meteen toegankelijk heringericht worden.

Om de speelplekken daadwerkelijk aan te laten sluiten op de behoeften van kinderen met een beperking, geeft de gemeente in het beleid aan het belangrijk te vinden om kinderen met een beperking en hun ouders bij de vormgeving van inclusieve speelplekken te betrekken.

Buurten, wijken en kernen

Gemeenten maken in hun beleid niet alleen onderscheid tussen verschillende groepen mensen, maar in de meeste gevallen (n=10) ook tussen verschillende buurten, wijken of kernen. Ruimtelijke en demografische kenmerken en de sport- en speelplekken die al aanwezig zijn, bepalen de toekomstplannen voor sporten, spelen en bewegen in deze buurten, wijken of kernen. Elk van de tien gemeenten heeft dan

ook in ieder geval alle speelplekken in de gemeente in beeld, vaak aangevuld met demografische gegevens.

Niet elke gemeente maakt gebruik van deze gebiedsgerichte benadering in het beleid zelf. Zo heeft één gemeente weliswaar alle sport- en speelplekken in kaart gebracht, maar deze hanteert vervolgens voor elke buurt dezelfde uitgangspunten en maakt in het uitvoeringsplan geen onderscheid naar buurt. Mogelijk heeft dit te maken met de geringe omvang van de gemeente: de gemeente bestaat uit één wijk, die weer is opgebouwd uit enkele buurten.

3.6 Een goede kwaliteit en voldoende speelplekken

Wat is een goede speelplek?

Dertien van de veertien gemeenten zeggen in hun beleidsstuk iets over de eisen waaraan een speelplek moet voldoen om van goede kwaliteit te zijn. Vier gemeenten hanteren hiervoor de Schijf van Vijf voor Buitenspelen van Speelplan. Deze richtlijn stelt dat een buurt kindvriendelijk is wanneer de vijf elementen uit de Schijf van Vijf in de buurt aanwezig zijn (Speelplan, z.d.):

- traditionele speelplek: uitdagende speeltoestellen en ontmoetingsplek;
- vieze knieën: bespeelbaar groen om lekker vies te worden;
- 't pleintje: verharde ruimte voor vrij spel, fietsen, steppen of knikkeren;
- trapveld: ruimte voor sport, fysieke uitdaging en ontmoeting;
- speelroute: verbindende en veilige kindvriendelijke route door de buurt.

Acht andere gemeenten hanteren de richtlijnen van NUSO en Jantje Beton. Deze richtlijnen zeggen wat over de leeftijdscategorie waarvoor een speelplek bedoeld moet zijn, de oppervlakte, de voorzieningen die op de (formele) speelplek aanwezig moeten zijn en welke voorzieningen dat, op basis van de doelgroep, zouden kunnen zijn.

Volgens deze richtlijnen van NUSO en Jantje Beton moet een speelplek voor een straat of blok 100 à 500 vierkante meter groot zijn, gericht zijn op kinderen van 0 tot en met 5 jaar en drie toestellen en drie speelaanleidingen bevatten. Op een kleinere speelplek voor jongere kinderen is dat bijvoorbeeld een zandbak of een wipkip, voor oudere kinderen een kabelbaan, trapveld of skatebaan.

Een van de gemeenten heeft het over meer dan alleen de inrichting van de speelplek, en stelt de volgende eisen:

- De speelplek wordt goed onderhouden.
- De speelplek voldoet aan de veiligheidseisen.
- De speelplek sluit aan op de behoefte van kinderen uit de buurt.
- De speelplek is voorzien van een zitbank en afvalbak.
- Honden zijn verboden op de speelplek.
- Indien mogelijk is er groen en/of blauw (water) aanwezig op of om de speelplek.

Voor deze gemeente zijn dus ook de staat van de speelplek (onderhoud, properheid) en de aanwezigheid van natuurlijke elementen en zitgelegenheid voor bijvoorbeeld (groot)ouders van belang.

Wanneer zijn er voldoende speelplekken?

Om te beoordelen hoeveel speelplekken in de gemeente nodig zijn om van 'genoeg' te kunnen spreken, hanteren meerdere gemeenten (n=5) richtlijnen van NUSO en Jantje Beton. Deze richtlijnen schrijven een bepaalde actieradius per leeftijdscategorie voor.

Zo moet er voor de jongste kinderen (t/m 4 jaar) een kleine speelplek bereikbaar zijn binnen 150 meter, gaat dit voor kinderen tot en met 12 jaar om 400 meter, en kunnen jongeren een kilometer of meer afleggen om een grotere speel- of sportplek te bereiken.

Daarnaast kennen de verschillende speelplekken (naar leeftijd/grootte) elk een bepaald verzorgingsgebied: sport- en speelplekken op wijk- of kernniveau hebben een verzorgingsgebied van 300 hectare, wat honderd maal zo groot is als het gebied dat een kleine speelplek bedient voor de jongste kinderen.

Andere gemeenten (n=9) hebben het over een minimum van 3 procent aan speelruimte van de totale bebouwde oppervlakte: simpelweg een 'goede' spreiding, het aantal speelplekken dat er moet zijn per een bepaald aantal kinderen of een aanpak gebaseerd op de context.

Deze aanpak houdt in dat de gemeente naast de afstand voor kinderen tot een speelplek ook let op de bespeelbaarheid van de openbare ruimte zelf (informele speelplekken) en barrières voor kinderen om een speelplek te kunnen bereiken. Een speelplek kan bijvoorbeeld op een steenworp afstand liggen, maar alleen bereikbaar zijn door een drukke weg over te steken. In dat geval is het voor kinderen nodig om dichterbij een speelplek te hebben, zodat barrières als drukke wegen, spoorbanen of waterwegen hen niet beperken. Deze gemeente hanteert hiermee richtlijnen op maat, passend bij de omgeving waarin kinderen wonen.

Thema's uit de Toolbox Buitenspelen in beleid

We hebben het beleid van de veertien gemeenten inhoudelijk getoetst aan de thema's uit de Toolbox Buitenspelen. Niet alle gemeenten blijken de thema's uit de Toolbox in hun beleid te hebben staan ([tabel 3.2](#)). Alleen 'veiligheid en onderhoud' en 'ligging en aantal speelplekken' komen in alle beleidsstukken terug.

Een mogelijke verklaring is dat er wettelijke veiligheidseisen zijn waar gemeentelijke speelplekken aan moeten voldoen en dat er landelijke normen en criteria bestaan over het aantal speelplekken. De andere thema's vereisen (meer) eigen input van de gemeenten zelf.

Opvallend is dat 'hoeveelheid buitenspelen' (duur en frequentie van buitenspelen) bij geen enkele gemeente een thema is in het beleid. Het beleid van de veertien gemeenten lijkt dus niet zozeer gericht op het bevorderen van buitenspelen, maar meer op het leuker en aantrekkelijker maken van buitenspelen.

Tabel 3.2

Aantal gemeenten dat thema's uit de Toolbox Buitenspelen in hun beleid heeft staan

(in absolute aantallen, n=14)

		Thema				
	Veiligheid en onderhoud	Inrichting en gebruik van speelplekken	Ligging en aantal speelplekken	Sociale omgeving	Status van de wijk/buurt	Hoeveelheid buitenspelen
Aantal	14	13	14	10	12	0

Bron: zie bijlage 2.

● Veiligheid en onderhoud

Bij het onderdeel 'veiligheid en onderhoud' gaan drie van de veertien gemeenten enkel in op de wettelijke veiligheidseisen voor speeltoestellen en hun meerjarenonderhoudsplan. De overige elf gemeenten gaan nader in op veiligheid en onderhoud.

Een van de gemeenten beschrijft naast deze wettelijke verplichtingen dat de speelplek schoon moet zijn en intact moet blijven, dus vrij van afval, hondenpoep en vandalisme.

Een andere gemeente vult dat aan door ook verkeersveiligheid te noemen in de buurt en om speelplekken heen. Wanneer er veel verkeer is rondom een speelplek, wil een derde gemeente een hekwerk plaatsen, zodat kinderen niet zomaar de drukke weg op lopen. Een andere gemeente heeft liever dat speelplekken überhaupt niet langs een drukke weg komen, zeker niet wanneer het gaat om speelplekken voor jonge kinderen.

● Inrichting en gebruik van speelplekken

Bijna alle gemeenten (n=13) noemen variatie, avontuur/uitdaging, natuurlijke elementen en groen, en speel- en beweegaanleidingen in hun beschrijving van de gewenste inrichting van speelplekken in de gemeente. Dit komt vrijwel in alle gemeenten overeen met de meest genoemde thema's in de beleidsambities van de veertien gemeenten (paragraaf 3.3).

Naast aspecten als uitdaging en groen noemen vijf gemeenten ook dat ze speelplekken inclusief willen inrichten. Vier gemeenten geven hier meer duiding aan: zij geven in hun beleid aan dat de speelplek toegankelijk moet zijn voor kinderen met een (fysieke) beperking. Een van de gemeenten hanteert daarbij de

100-70-50-richtlijn voor toegankelijkheid van de Speeltuinbende (Van Boekel et al., 2019).

Die richtlijn houdt het volgende in:

- Een kind of inwoner met een handicap moet zich 100 procent welkom voelen.
- 70 procent van de speelplek moet voor iedereen toegankelijk zijn (paden, ondergronden).
- 50 procent van de speelaanleidingen is gericht op ontmoeting en samen spelen en biedt speelplezier aan alle kinderen.

● Ligging en aantal speelplekken

Wat gemeenten noemen in hun beleid over het thema 'ligging en aantal speelplekken' (n=14), is grotendeels gelijk aan wat we al beschreven onder 'veiligheid en onderhoud' en 'inrichting en gebruik van speelplekken'.

Wanneer gemeenten de ligging en het gewenste aantal speelplekken beschrijven, doen ze dit in acht van de veertien gevallen op basis van de richtlijnen van NUSO en Jantje Beton (p. 18 van dit rapport) of noemen ze de typen speelplekken die ze graag per buurt of wijk zouden zien naar geografisch niveau van het verzorgingsgebied: een speelplek voor het blok of de straat, een speelplek voor de hele buurt, of een speelplek voor de hele buurt en omgeving.

Een van de gemeenten wil bijvoorbeeld ten minste één centrale buurtspeelplek, met indien nodig één of meer kleinere speelplekken ter ondersteuning van deze centrale buurtspeelplek. Een andere gemeente houdt het wat algemener, en stelt dat **'kwaliteit boven kwantiteit [gaat] en speelplekken goed gespreid [moeten] zijn over de wijk.'**

● Sociale omgeving

Het merendeel van de gemeenten (n=10) gaat in hun beleid in op de sociale omgeving. De gemeenten hebben het vooral over sociale veiligheid. Drie gemeenten hebben het bijvoorbeeld over sociale controle: een speelplek moet zichtbaar zijn vanaf de openbare weg of uit het keukenraam. Verder noemen twee gemeenten dat het samen schoon en heel houden van de speelplek moet bijdragen aan een gevoel van veiligheid.

Verder besteden zeven van de tien gemeenten aandacht aan aspecten als ontmoeting, zelfbeheer door buurtbewoners en samen spelen. Een van de gemeenten wil bijvoorbeeld speelplekken zo vernieuwen dat ze uitnodigen tot ontmoeting in de buurt, waardoor buurtbewoners nieuwe contacten kunnen leggen. Dit moet bijdragen aan de sociale samenhang onder de buurtbewoners.

● Status van de wijk of buurt

De meeste gemeenten (n=12) noemen (de gewenste inrichting van) speelplekken in relatie tot de omgeving, bijvoorbeeld de samenstelling van de buurtbevolking (leeftijd, sociaaleconomische status), het type woningbouw in de buurt en welke barrières er eventueel zijn (drukke wegen, afval, sloten, etc.).

Zo benoemt een gemeente dat wijken met relatief veel hoogbouw meer groen en speelruimte hebben, omdat de buurt dichter bevolkt is en de vraag naar ruimte om te spelen dus groter. Een andere gemeente beschrijft barrières voor kleine kinderen om een speelplek te bereiken. Deze barrières zijn volgens de gemeente typisch voor de buurten in twee kernen van de gemeente.

3.7 Monitoring en evaluatie

Waarom monitoren en evalueren?

Het doel van monitoren en evalueren voor gemeenten is om bij te kunnen houden wat de voortgang is richting het behalen van hun doelen, en of het misschien nodig is om het beleid aan te passen om de doelen te kunnen behalen (Kenniscentrum voor beleid en regelgeving, z.d.). Door te evalueren kan men vaststellen of het beleid effectief is geweest: zijn de gestelde doelen (op tijd) behaald? Wat ging er goed en wat kan er beter? Met monitoring en evaluatie kunnen gemeenten hun beleid dus blijven verbeteren om zo hun gestelde doelen te behalen, of eventueel bij te stellen.

Monitoring en evaluatie heeft naast een ambtelijk doel ook een politiek doel (Deuten, 2020). In het kader van politiek-bestuurlijke legitimering is het aan het college van B&W om verantwoording af te leggen aan de gemeenteraad over het ingezette beleid en de behaalde resultaten.

Monitoring en evaluatie in de beleidsstukken

Hoewel monitoring en evaluatie in feite een vast onderdeel is van de gemeentelijke beleidscyclus (Hoogerwerf, Herweijer & Van Montfort, 2021), krijgen monitoring en evaluatie niet in elk beleidsstuk aandacht. Acht van de veertien gemeenten noemen er iets over, maar in vijf van de gevallen gaan de gemeenten alleen in op een evaluatie van eerder beleid en de resultaten daarvan, of noemen ze niet hoe ze het huidige beleid willen monitoren en evalueren.

De andere drie gemeenten vermelden wel expliciet iets over monitoring en evaluatie. Hieronder drie passages die kort het doel en de frequentie van de monitoring en evaluatie beschrijven:

Voorbeeld 1:

‘Om te beoordelen of het nieuwe speelruimteplan goed geïmplementeerd kan worden, is het nodig elke drie tot vijf jaar te peilen of de thema’s die in dit plan zijn benoemd ook daadwerkelijk tot uitvoering worden gebracht en zo niet, wat daarin dan de beperkende factoren zijn.’

Voorbeeld 2:

'Aanbevolen wordt om elke 2 tot 3 jaar het uitvoeringsprogramma te updaten door te kijken welke speelplaatsen de komende jaren in aanmerking komen voor herinrichting. Dit kan eventueel gekoppeld worden aan de jaarlijkse hoofdinspectie. Aan de hand van die herijking kunnen steeds de wijken worden aangeschreven waarin speelplaatsen liggen die opgepakt moeten worden.'

Voorbeeld 3:

Het Speelruimtebeleid wordt elk jaar geëvalueerd via de reguliere begrotingscyclus. Hierbij wordt aangegeven of de doelen voor de achterliggende periode gehaald zijn en wat er het komende jaar verwacht mag worden. Daar waar het speelruimtebeleid op hoofdlijnen bijsturing nodig heeft, zal dit aan de gemeenteraad worden voorgelegd. De concrete uitvoering van de verschillende doelen is in handen van het college.

De gemeente uit voorbeeld 1 wil vooral monitoren of de thema's uit het beleid door de gemeentelijke organisatie worden uitgevoerd (en zo nee, waarom dan niet). Dat is vergelijkbaar met de gemeente uit voorbeeld 3. De gemeente uit voorbeeld 2 richt zich vooral op de evaluatie en monitoring van het uitvoeringsplan.

In elk van de drie passages zeggen gemeenten iets over de termijn ('elke drie tot vijf jaar', 'elke 2 tot 3 jaar', 'elk jaar') en waar de monitoring en evaluatie zich op zouden moeten richten. Ook laten de voorbeelden zien welke acties gemeenten ondernemen wanneer ze de beoogde doelen niet halen of wanneer de thema's niet worden uitgevoerd. Over de verdere invulling van de monitoring en evaluatie van beleid hebben de gemeenten het in hun beleidsstukken niet.

Conclusie & aanbevelingen

In dit hoofdstuk presenteren we de belangrijkste conclusies uit dit rapport. Op basis van deze conclusies doen we een aantal aanbevelingen die gemeenten kunnen helpen om hun beleid over buitenspelen aan te scherpen.

De meerderheid van de gemeenten in Nederland (64%) had in 2023 beleid over buitenspelen (Ten Tije et al., 2024). Van de gemeenten die buitenspeelbeleid hebben, monitort of evalueert slechts 38 procent dit structureel. Deze cijfers waren de aanleiding om het buitenspeelbeleid van Nederlandse gemeenten nader te onderzoeken.

In dit rapport hebben we het buitenspeelbeleid van veertien gemeenten geanalyseerd. Hierbij ging het om beleid van grotere en kleinere gemeenten en van sterk stedelijke en minder stedelijke gemeenten. Hoewel de beleidsstukken van deze veertien gemeenten een divers beeld schetsen van het buitenspeelbeleid in Nederland, is deze steekproef niet representatief voor alle gemeenten.

4.1 Conclusie en interpretatie

Achtergrond, doel en aanleiding

- > Het merendeel van de veertien gemeenten heeft een uitvoerig beleidsdocument over buitenspelen in de gemeente (inclusief uitvoeringsbeleid), in enkele gevallen gecombineerd met beleid over sporten en bewegen in de openbare ruimte. Wel zijn de beleidsdocumenten van vier gemeenten al acht jaar of ouder.
- > De aanleiding en het doel van de beleidsstukken van de veertien gemeenten lopen uiteen. Iets minder dan de helft van de gemeenten maakt buitenspeelbeleid vanwege bijvoorbeeld bezuinigingen of om inzicht te krijgen in het aantal speelplekken. De overige gemeenten willen de gezondheid van kinderen in de buurt bevorderen en kinderen stimuleren in hun ontwikkeling.

Ambities

- > Vergroening en participatie blijken de belangrijkste thema's in gemeentelijke buitenspeelambities. Veel gemeenten willen speelplekken vergroenen door er een natuurspeelplek van te maken, door de speelplek avontuurlijker te maken, of om doelen op het gebied van klimaatadaptatie te behalen. Verder willen gemeenten bewoners en andere partijen vaker betrekken bij de herinrichting van speelplekken, bij het realiseren van nieuwe speelplekken of bij het beheer van speelplekken.
- > Meerdere gemeenten koppelen hun buitenspeelbeleid aan opgaven vanuit andere beleidsvelden, zoals klimaatadaptatie, gezondheid of verduurzaming. Dit past bij het integraal werken onder de Omgevingswet.

- Gemeenten formuleren hun ambities zelden SMART (Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch, Tijdgeboden). Het 'hoe' en 'wanneer' ontbreken vaak, maar zijn soms terug te vinden elders in het beleidsdocument of in het uitvoeringsplan. Doelen SMART formuleren kan helpen om de doelen duidelijk af te bakenen en een stip op de horizon te hebben. SMART geformuleerde doelen kunnen gemeenten bovendien gemakkelijker monitoren en evalueren.

Doelgroepen en gebiedsgerichte focus

- Elk van de veertien gemeenten besteedt in mindere of meerdere mate aandacht aan de verschillende behoeften per leeftijdsgroep. Gemeenten onderscheiden hierbij meestal jonge kinderen (tot 6 jaar), jeugd (tot 12 jaar) en jongeren (tot 18 jaar). Het onderscheiden van verschillende groepen op basis van hun behoeften en mogelijkheden helpt gemeenten om hun beleid en uitvoeringsplan gericht op te stellen, en zo het best aan te sluiten op de behoeften van inwoners.
- Vijf van de gemeenten besteden in hun beleid aandacht aan kinderen met een beperking. Eén daarvan stelt duidelijke eisen aan toegankelijke speelplekken en het beoogde aantal speelplekken waar kinderen met een beperking en andere kinderen samen kunnen spelen.
- Het merendeel van de gemeenten (n=10) werkt gebiedsgericht en kijkt per buurt, wijk of kern welke behoefte bewoners hebben. Dit helpt gemeenten om hun plannen zo goed mogelijk af te stemmen op de behoeften van bewoners, maar ook om renovatie en beheers- en onderhoudstaken te clusteren, zo stellen enkele gemeenten in hun beleid.

Voldoende speelplekken van goede kwaliteit

- In hun definitie van speelplekken maken de meeste gemeenten onderscheid tussen formele en informele speelplekken. Ook onderscheiden sommige gemeenten typen speelplekken naar omvang van het verzorgingsgebied. Zoals een blokspeelplek (voor kinderen die in of rondom een bepaald huizenblok wonen), een buurtspeelplek, centrale speelplek of 'speelzone' voor kinderen uit de hele buurt, en een speellandschap met een buurtoverstijgend verzorgingsgebied. Zulke buurtoverstijgende plekken bieden meestal ook voorzieningen voor jongeren, zoals een skatebaan of trapveld.
- Dertien van de veertien gemeenten zeggen iets over de eisen waaraan een speelplek moet voldoen om van goede kwaliteit te zijn. Hierbij gaat het meestal om elementen als uitdaging, variatie en passend bij de leeftijd. Sommige gemeenten gaan hierbij in op de inrichting van de speelplek naar doelgroep.
- Ongeveer de helft van de gemeenten houdt voor de spreiding, omvang en inrichting van de speelplekken de richtlijnen aan van Jantje Beton en NUSO. Hierbij is er voor elke leeftijdscategorie een andere actieradius waarop je de spreiding (en inrichting) van speelplekken moet baseren. De overige gemeenten spreken van minimale aantallen of stellen geen criteria (n=4).

Thema's uit de Toolbox Buitenspelen

- De thema's 'Veiligheid en onderhoud' (o.a. vanwege wettelijke eisen) en 'Ligging en aantal speelplekken' komen in elk van de veertien beleidsstukken voor. Ook hebben de meeste gemeenten het over de inrichting en het gebruik van speelplekken, en nemen ze de status van de wijk (inwoneraantal, bevolkingssamenstelling, etc.) mee in hun gebiedsgerichte aanpak.
- Dit geldt niet voor de overige vier thema's (inrichting, sociale omgeving, wijk-/buurtstatus, hoeveelheid buitenspelen), hoewel de meerderheid van de gemeenten hieraan wel in meerdere of mindere mate aandacht besteedt. Hoe lang en hoe vaak kinderen buitenspelen, is in geen enkel beleidsstuk een thema. 'Kinderen meer laten buitenspelen' is voor de veertien gemeenten op basis van hun beleidsstuk dan ook geen beleidsdoel.

Monitoring en evaluatie

- Een uitgewerkte aanpak om het beleid te monitoren en te evalueren, heeft geen van de veertien gemeenten in haar beleid beschreven. Wel zijn er drie gemeenten die bondig hun aanpak noemen.

4.2 Aanbevelingen

De beleidsstukken van de gemeenten die we hebben onderzocht, zijn in de meeste gevallen al vrij uitgewerkt, maar kunnen op enkele punten nog concreter. Het ontbreekt in de beleidsstukken vaak nog aan duidelijkheid over de benodigde acties om ambities en doelstellingen van de gemeente waar te maken. Daarnaast spelen monitoring en evaluatie in het beleid van de veertien gemeenten nog niet of nauwelijks een rol.

Formuleer ambities en doelstellingen SMART

- Het helpt om ambities en doelstellingen zo concreet mogelijk te formuleren, bijvoorbeeld door dit SMART te doen. Een voorbeeld van een SMART geformuleerde doelstelling is:
 - *De gemeente wil de verkeersveiligheid rondom speelplekken verbeteren door de snelheidslimiet voor gemotoriseerde voertuigen op drukke autowegen nabij speelplekken te verlagen en meer oversteekplaatsen te realiseren (situatie). We brengen de maximumsnelheid omlaag tot 30 kilometer per uur, en gaan hierop handhaven door de snelheid te meten (meetbaar). Wanneer voertuigen minder hard rijden, kunnen zij gemakkelijker stoppen voor overstekende kinderen. Extra oversteekplaatsen maken het voor kinderen gemakkelijker en veiliger om over te steken (acceptabel). De gemeente heeft voldoende budget om dit doel te realiseren (realistisch). In het derde kwartaal van 2024 moet de snelheidslimiet op alle wegen in kwestie zijn verlaagd, en moeten extra oversteekplaatsen zijn gerealiseerd (tijdsgebonden).*

Ambities en doelstellingen concreet formuleren maakt het monitoren en evalueren ervan makkelijker.

Heb meer aandacht voor kinderen met een beperking

- > In vijf van de veertien gemeenten krijgen kinderen met een beperking een duidelijke plek in het beleid over buitenspelen. Hiermee geeft de meerderheid van de gemeenten in hun beleid nu nog geen gehoor aan de motie van de Kamer die ertoe oproept dat **'in iedere gemeente minstens één speeltuin komt die toegankelijk is voor kinderen met een beperking'** (Leijten en Van Nispen, 2023). Dit wil overigens niet zeggen dat er in deze gemeenten nog geen toegankelijke speelplekken voor kinderen met een beperking zijn.

Heb aandacht voor de complexiteit van het bevorderen van buitenspelen

- > Een ingewikkeld web aan factoren heeft invloed op de keuze en mogelijkheid van kinderen om buiten te spelen (Willeboordse et al., 2022): factoren als het aantal beschikbare speelplekken, de ervaren veiligheid in de buurt en de houding van ouders tegenover buitenspelen hebben invloed op het buitenspeelgedrag van kinderen, maar ook op elkaar. Om buitenspelen echt goed te kunnen stimuleren, is aandacht voor en inzicht in deze factoren belangrijk.

Vergeet monitoring en evaluatie niet

- > Monitoring en evaluatie zijn noodzakelijk om te kunnen controleren of het beleid de gewenste resultaten oplevert, en of de gemeente onderweg is om de gewenste resultaten te behalen. Verder zijn monitoring en evaluatie belangrijk om verantwoording af te kunnen leggen (bijvoorbeeld aan de gemeenteraad), en om te leren wat er in nieuw beleid beter kan of moet.

Maak gebruik van hulpmiddelen en leer van elkaar

- > Er zijn verschillende hulpmiddelen beschikbaar om het opstellen van beleid over buitenspelen en het monitoren en evalueren van dit beleid gemakkelijker te maken:
 - De Toolbox Buitenspelen biedt concrete handvatten voor het monitoren en evalueren van beleid.
 - Neem deel aan een van de volgende lichtingen van Buitenkans, een initiatief van de Buitenspeelcoalitie dat gemeenten intensief ondersteunt bij het vergroten van de mogelijkheden om (fijn) buiten te spelen.
 - Win advies in van een advies- of onderzoeksbureau gespecialiseerd in buitenspelen. Dit kan helpen om beleid aan te scherpen of om het beleid completer te maken.
 - Zoek de samenwerking op met buurgemeenten en profiteer van elkaars kennis en expertise.



Verantwoording

In dit rapport hebben we beleidsstukken over buitenspelen geanalyseerd van gemeenten die hun beleid met ons hebben gedeeld. Het ging hierbij om een klein aantal gemeenten: slechts veertien van de in totaal 342 gemeenten in Nederland. Belangrijk om te beseffen is dus dat de analyse in dit rapport niet het hele gemeentelijke beleidslandschap op het gebied van buitenspelen in Nederland weergeeft.

Verder hebben we ons in dit rapport vooral gericht op de *inhoud* van beleidsstukken. Op bijvoorbeeld de *uitvoering* van beleid zijn we in dit rapport beperkt ingegaan.



Bronnen

Bento, G., & Dias, G. (2017). The importance of outdoor play for young children's healthy development. *Porto biomedical journal*, 2(5), 157-160.

CBS (2023). *Gebieden in Nederland 2023*. Geraadpleegd op 3 januari 2024.

CBS & RIVM (2023a). *Kernindicator Beweegrichtlijnen uitgesplitst naar achtergrondkenmerk*. Geraadpleegd op 10 januari 2024.

CBS & RIVM (2023b). *Tijd besteed aan beweegactiviteiten per leeftijdsgroep*. Geraadpleegd op 12 maart 2024.

Deuten, J. (2020). *Wegwijzer monitoring in het sociaal domein*. VNG, Movisie en Vereniging voor Statistiek en Onderzoek.

Farooq, A., Martin, A., Janssen, X., Wilson, M. G., Gibson, A. M., Hughes, A., & Reilly, J. J. (2020). Longitudinal changes in moderate-to-vigorous-intensity physical activity in children and adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Obesity reviews : an official journal of the International Association for the Study of Obesity*, 21(1), e12953.

Guthold, R., Stevens, G. A., Riley, L. M., & Bull, F. C. (2020). Global trends in insufficient physical activity among adolescents: a pooled analysis of 298 population-based surveys with 1·6 million participants. *The Lancet. Child & adolescent health*, 4(1), 23–35.

Hoogerwerf, A., Herweijer, M., & Van Montfort, A. J. G. M. (Reds.) (2021). *Overheidsbeleid: Een inleiding in de beleidswetenschap* (10^e geheel herziene ed.). Wolters Kluwer.

Kenniscentrum voor beleid en regelgeving (z.d.). *Evalueren en monitoren van beleid*. Rijksoverheid. Geraadpleegd op 7 februari 2024.

Leijten, R.M., & Van Nispen, M. (2023, 20 april). Motie van de leden Leijten en Van Nispen over ervoor zorgen dat er in iedere gemeente minstens één speeltuin komt die toegankelijk is voor kinderen met een beperking [motie nr. 353]. Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Lucassen, J.M.H., Singh, A.S., Heijnen, E., Slot-Heijls, J.J. (2020). *Buitenspelen 2020*. Mulier Instituut.

Speelplan (z.d.). Schijf van Vijf. Geraadpleegd op 22 maart 2024.

Ten Tije, T., Veldman, S., & Singh, A. S. (2024). *Buitenspeelbeleid in gemeenten – 2023* [Factsheet 2024/12]. Mulier Instituut.

Twenge, J. M., Martin, G. N., & Spitzberg, B. H. (2019). Trends in U.S. Adolescents' Media Use, 1976 –2016: The Rise of Digital Media, the Decline of TV, and the (Near) Demise of Print. *Psychology of Popular Media Culture*, 8(4), 329–45.

Van Boekel, M., Leidorf, K., Van der Put, I., & Verbeek, P. (2019). *Aan de slag met samen spelen: Het VN-Verdrag Handicap in jouw gemeente*. VNG.

Willeboordse, M., Slot-Heijs, J. J., Noordzij, J. M., & Singh, A. S. (2022). *Buitenspelen in perspectief*. Mulier Instituut.

Bijlage 1 – Kernpunten beleid voor analyse

Publicatiedatum beleid en looptijd:	Van wanneer tot wanneer loopt het beleid, en wat is de totale duur?
Specifiek beleid of onderdeel van breder beleidsstuk:	Is het beleid dat gaat over enkel buitenspelen, of is buitenspelen onderdeel van een bredere visie op sporten en bewegen (in de openbare ruimte)?
Motivatie/aanleiding opstellen beleid:	Wat maakt dat de gemeente dit beleid heeft opgesteld?
Doelstelling beleid:	Wat wil de gemeente met het beleid(sstuk) bereiken?
Doelgroepen waarop beleid zich richt:	Over wie gaat het beleid?
Kenmerken doelgroep (op basis van speelbehoefte):	Waar heeft de doelgroep behoefte aan op het gebied van buitenspelen?
Overige aspecten waarop beleid zich richt:	Op welke andere kenmerken richt het beleid zich (bijv. verschillende wijken of kernen)?
Ambities buitenspelen vanuit gemeente:	Welke ambities heeft de gemeente op het gebied van buitenspelen?
Definitie van een speelplek:	Wat verstaat de gemeente (in het beleidsstuk) onder een 'speelplek'?
Definitie van buitenspelen:	Wat verstaat de gemeente (in het beleidsstuk) onder 'buitenspelen'?
Criteria voor kwalitatief goede speelplekken:	Welke eisen stelt de gemeente aan een goede speelplek?
Criteria voor genoeg speelplekken:	Aan de hand van welke criteria bepaalt de gemeente of er genoeg speelplekken zijn?

Thema's Toolbox Buitenspelen:

- *Veiligheid en onderhoud*
- *Inrichting en gebruik van de speelplekken*
- *Ligging en aantal speelplekken*
- *Sociale omgeving*
- *Status van de wijk/buurt*
- *Hoeveelheid buitenspelen*

Wat zegt het beleidsstuk over de verschillende thema's uit de Toolbox Buitenspelen?

Stakeholders betrokken bij totstandkoming en uitvoering beleid:

Welke partijen zijn betrokken bij het opstellen en uitvoeren van het beleid?

Monitoring & evaluatie:

Staat in het beleidsstuk iets over monitoring en evaluatie van het beleid?
Zo ja, wat zegt het beleidsstuk hierover?

Aandacht voor participatie:

Besteedt het beleidsstuk aandacht aan de participatie van bijvoorbeeld burgers, lokale ondernemers of andere lokale partijen in de uitvoering van het beleid (bijvoorbeeld het aanpassen of realiseren van speelplekken)?

Bevat uitvoeringsplan:

Is er in het beleidsstuk aandacht voor de uitvoering van het beleid, bij voorkeur in de vorm van een uitvoeringsplan (inclusief planning en begroting)?

Begroting:

Staat er een begroting (voor de uitvoering van het beleid) in het beleidsstuk?

Speelplekken in beeld per wijk/buurt:

Heeft de gemeente een overzicht van alle speelplekken in de gemeente per wijk of buurt opgenomen in het beleidsstuk of het uitvoeringsplan?

Uitvoerende partij opstellen beleid/visie:

Welke partij heeft het beleid opgesteld? (bijvoorbeeld de gemeente zelf, of een adviesbureau)

Bijlage 2 – Thema's die aan bod komen in de ambities in buitenspeelbeleid van gemeenten

Tabel B2.1

Thema's die gemeenten noemden in hun ambities in buitenspeelbeleid, naar aantal gemeenten dat het thema noemt

(in absolute aantallen, n=14)

Thema binnen ambities	Aantal
Vergroening	9
Betrekken inwoners (e.a.)	9
Avontuur/uitdaging	6
Genoeg speelplekken	6
Variatie in speelmogelijkheden	5
Behouden speelplekken	4
Speeltoestellen evt. verwijderen (kleine speelplekken)	3
Ontmoetingsfunctie speelplekken	3
Veilige speelplek (goed beheer/onderhoud)	3
Inclusieve/toegankelijke speelruimte	3
Gebiedsgerichte benadering (clusteren van ingrepen)	3
Kostenbewust investeren/bezuinigen op uitgaven	3
Speelplek gekoppeld aan sportroute/sportaanleiding	3
Buurtspeelplek centraal (in ieder geval één goede speelplek)	3
Schoolpleinen openstellen buiten schooltijd	3
(Veilige) bereikbaarheid	2
Informele speelruimte	2
Aansluiting bij samenstelling buurt/wijk/kern	2
Kwalitatief goede speelplekken	2
Reserveren ruimte voor speelplekken bij nieuwbouw	2
Bankjes en prullenbakken	2
Skatebaan/pumptrack toevoegen	2
Model van 'Speelbuurt' hanteren	1
Meerjarenplan voor vervanging/renovatie	1
Rookvrij	1
Buurtspeelplekken omzetten naar speeltuinverenigingen	1

Bron: Diverse beleidsstukken van veertien gemeenten.

Robin Rauws
r.rauws@mulierinstituut.nl

Amika Singh
a.singh@mulierinstituut.nl